

Ernest Mandel: Statskapitalismens mystifieringar

[Ur *International*, vol 1, nr 2, september-oktober 1970, s 6-29. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

I sitt försök att besvara vår kritik om teorin om "statskapitalism" undviker Chris Harman noga alla de viktiga problemen.* Han berättar inte om "statskapitalism" är ett produktionssätt som är samma sak som kapitalismen eller om det skiljer sig från den kapitalism som Marx analyserade. Om det är samma sak som "kapitalismen", så visar han inte om dess 40-åriga historia i Sovjetunionen går att förklara med de "rörelselagar" som blottläggs i *Kapitalet*. Han ger inte ens en vink om de mystiska "rörelselagar" som styr den ryska "statskapitalismen" till skillnad från kapitalismens rörelselagar – om det är ett annat produktionssätt. Han förklarar inte för oss om det, i frånvaro av en segerrik världsrevolution, är oundvikligt att "trycket från världsmarknaden" leder till att det (åter)införs en "statskapitalism" i ett relativt underutvecklat land som har lyckats störta kapitalismen, eller om det går att undvika (och i så fall hur). Han svarar inte på frågan om det finns en oundviklig övergångsperiod mellan kapitalismen och socialismen, var än den socialistiska revolutionen äger rum. Han knyter inte uppkomsten av "statskapitalism" på en tredjedel av jordklotet till frågan om kapitalismen fortfarande har en progressiv roll att spela eller inte, dvs. om vi är berättigade att tala om en epok av "allmän kris för kapitalismen", huruvida världsrevolutionen står på dagordningen eller för tillfället bara är en utopisk önskedröm. Och han förknippar inte teorin om "statskapitalism" med de senaste 20 årens verklighet i den internationella klasskampen, utom med det barnsliga knepet att tala om "nationella befrielseörelser under ledning av småbourgeoisien" – som förmodligen inte har något med det kapitalistiska produktionssättet, kapitalistisk privategendom och det imperialistiska världssystemet att göra. Vi vet inte om det för Harman, eller för Michael Kidron, finns något alternativ för de "tropiska trotskisterna" eller ej, om kapitalismen kan störtas i ett land som Ceylon [Sri Lanka] eller inte, och vi har bara kvar det orimliga påståendet att den på något sätt inte har störtats i Kina, Kuba, Nordkorea, Nordvietnam och inte är på väg att störtas i Sydvietnam.

Efter att ha utelämnat alla de viktigaste frågorna, kan Harman bara ta upp ett antal diskussionsfrågor, de flesta ointressanta.¹ Han snokar runt och rör upp lite damm. Detta kallas sedan en "seriös och vetenskaplig debatt" som vi förmodas vara oförmögna till. Men även detta damm innehåller en del av värde, eftersom det ännu en gång understryker hur personer som utgår från fel teoretiska antaganden, inte bara tvingas dra fel politiska slutsatser, utan också tvingas "utveckla" teorin på ett alltmer mystifierande sätt: istället för att förklara verkligheten dölja alltihop i en slöja av formuleringar som låter väldigt "djupa", men har en benägenhet att dölja verkliga samhällsförhållanden och verklig samhällelig kamp.

* Chris Harman, [Ernest Mandels motsägelser](#).

1 Ett exempel på den sortens diskussionsfrågor kommer att räcka. Harman ställer oss till svars för att vi påstås ha identifierat "längtan efter profit" med "kapitalackumulation" och "kapitalets slutgiltiga penningform". Detta är helt enkelt fullständigt nonsens, slår han fast. Ett ögonblicks mer noggrant läsande skulle ha visat honom att vi inte identifierade en abstrakt "längtan efter profit" med "kapitalackumulation" (och förvisso inte en kinesisk ockrares längtan), utan "kapitalisternas längtan efter profit". Och denna "längtan" styrs under förhållande av privat ägande (konkurrens) faktiskt av det ekonomiska tvånget att ackumulera kapital. Långt från att vara "nonsens", fullständigt eller ej, är denna identifiering en av den marxistiska ekonomiska teorins grundläggande upptäckter.

Första mystifieringen: varufetischism

Harman medger att kapitalismen som ett system av *generaliserad varuproduktion* är en ”rimlig sammanfattning” av en del (?) av Marx uppfattningar om detta systems natur. Redan detta medgivande är ett dråpslag mot Kidrons påstående att vi har missat den ”centrala kapitalistiska dynamiken”: själva begreppet ”varuproduktion” saknades i Kidrons definition av kapitalismen. Men Harman är en expert från den ”statskapitalistiska” skolan som är beroende av antagandet att det kan finnas ”kapitalism” i ett land som Sovjetunionen där det uppenbarligen inte finns någon generaliserad varuproduktion, och måste därför försöka ta tillbaka sitt medgivande så fort han har gjort det. Han hittar därför en utväg genom att anklaga oss för att ”göra begreppet ’vara’ oproblematiskt”, att inte ta upp ”en punkt som är central för Marx’ hela analys av varuproduktionen ... att varan inte kan tas för vad den är”.

Vi var blåögda nog att tro att *Kapitalet* hade avslöjat varuproduktionens alla mysterier. I synnerhet citerade vi (i början av ”*Statskapitalismens*” *motsägelser*) Marx, som förklarar: ”Bruksföremål kan överhuvud inte bli varor, annat än då de är produkter av inbördes självständiga privatarbeten.” Men detta, förstår ni, gör begreppet ”oproblematiskt”. Harman ska lära oss några sanningar om varor, som finns ”under ytan”. Men det vi får är *exakt samma citat* som vi citerade från avdelning 4 i *Kapitalets* första bands första kapitel, och Harman fortsätter bara med att införa en mystifiering. I följande stycke kan vi så att säga ta mystifieraren på bar gärning:

... ja, kapitalismen är, som Mandel hävdar, konkurrens på basis av varuproduktion. Men för att helt och fullt förstå den måste man gå längre (?) och inse att det som gör av människan skapade objekt – och framförallt arbetskraft – till varor är just konkurrensen mellan producentenheter som har utvecklats så långt att var och en av dem är tvingad att hela tiden rationalisera och organisera om sina inre produktionsprocesser för att ställa dem i relation till andra produktionsprocesser.²

Nå, det är *inte* vad Marx säger i avdelning 4 i första kapitlet i *Kapitalets* första band (det berömda stycket om ”varans fetischkaraktär”). Han säger helt klart att att ”varans fetischkaraktär” är ett resultat av ”det varuproducerande arbetets säregna samhällliga karaktär”. Han preciserar att bruksvärden blir varor bara på grund av att de är resultatet av privat arbete som utförs oberoende av varandra. Och han fortsätter med att göra denna punkt kristallklar. I ett samhälle som är delat av arbetsdelningen, men där ett ömsesidigt beroende mellan individer – dvs. arbetets samhällliga karaktär – fortsätter att göra sig gällande (där olika familjer inte lever helt enväldigt och oberoende av andra enheter) finns det *två sätt* på vilket detta inbördes förhållande kan fastställas. I ett samhälle där det finns ett gemensamt (kollektivt eller kooperativt – Marx använde ordet ”*gemeinschaftliche*”) ägande av produktionsmedlen, är arbetet *omedelbart samhällligt*, dvs. det är samhället (eller dess ledare, t ex de äldre i vissa stamsamhällen) som medvetet fördelar resurser till produktionens olika delar. I ett samhälle där det finns privat ägande känns tvärtom inte samhällligt arbete inte direkt igen som sådant. Enskilda individer upprättar bara band mellan varandra som ”varuägare” som uppträder på marknaden. Den samhällliga karaktären på deras arbete erkänns bara i efterhand, i den mån de lyckas sälja sina varor. Varufetischismen består av att relationer mellan saker, varor, döljer och skymmer ett specifikt förhållande mellan människor, *som är ett resultat av att det samhällliga*

2 Harman, *op cit.*, s 4.

*arbetet har splittrats upp till privata arbeten som genomförs oberoende av varandra, dvs. är ett resultat av privategendomen.*³

Vi kan läsa om Marx' hela underavdelning om varufetischismen från början till slut utan att hitta ett enda omnämnande av Harmans mystifierande formulering: "det som gör av människan skapade objekt ... till varor är just konkurrensen mellan producentenheter som har utvecklats så långt att var och en av dem är tvingad att hela tiden rationalisera och organisera om sina inre produktionsprocesser för att ställa dem i relation till andra produktionsprocesser." Och orsaken till att Marx inte kunde följa Harmans "djupare" analys av varan är förstas att han mycket väl visste att varuproduktion hade pågått under tusentals år innan kapitalismen blomstrade som ett särskilt produktionssätt – och att det bara är under detta särskilda produktionssätt som varuproduktion leder till "konkurrens mellan producentenheter .. [som tvingas] att hela tiden rationalisera och organisera om sina inre produktionsprocesser för att ställa dem i relation till andra produktionsprocesser." Medeltida hantverkare var varuproducenter, men deras "produktionsprocesser" "rationaliserades och organiserades" inte om "hela tiden". De var mycket stabila under långa tider, ibland i flera sekler.

Harmans mystifiering börjar med att definiera varan genom sitt slutresultat, kapitalistisk konkurrens, istället för att definiera kapitalistisk konkurrens som ett resultat av generaliserad varuproduktion. Den ställer den historiska ordningen och den teoretiska analysen på huvudet. Sedan fortsätter den med att mystifiera själva konkurrensen. När man väl "glömmer" att varuproduktion för Marx i grund och botten är samhällsligt arbete som har splittrats upp i "privata arbeten som genomförs oberoende av varandra", då kan man sedan skilja "[tvång] att hela tiden rationalisera och organisera om sina inre produktionsprocesser för att ställa dem i *relation* (sic) till andra produktionsprocesser" från sin samhällsliga bas och sitt ekonomiska syfte, förneka att konkurrens som härrör från varuproduktion till syvende och sist alltid är konkurrens för att sälja varor som ägs av olika ägare på en marknad, och upptäcka att det "tvång" som *varje arbetarstat*, även en arbetarstat som styrs av det mest perfekta system för arbetarkontroll, har att försvara sig mot imperialistiska upprustningar, eller att på ett eller annat sätt ställa sin produktion i relation till världen utanför, att det är "bevis" för att det är ... kapitalism. Förvisso ett snyggt sätt att "fördjupa" Marx analys på.

Andra mystifieringen: "förtingligande av planen"

Det är inte att undra på att Harman, som inte har förstått förhållandet mellan varuproduktion och privat arbete, inte kan förstå vad planering egentligen betyder i förhållande till samhällsligt arbete, och slutar med att anklaga oss för att "förtingliga planen". Ty enligt honom "upprättas [i Ryssland] ett helt system av förtingligade förhållanden, där det anarkistiska och oplanerade samspelet mellan arbetsprodukterna avgör arbetsprocessen, där dött arbete dominerar över levande arbete, där varje konkret arbetshandling är förknippad med abstrakt arbete – i världsskala – där, även om det kan finnas många delvisa (!) förnekanden av värdelagen, dessa sker på basis av värdelagen." (Sid 8.) Återigen ställs vi inför ett hisnande avslöjande, som är helt obevisat och fullständigt mystifierande. Varför avgör kapprustning med väst "den ryska ekonomins hela utveckling"? Via vilka ekonomiska mekanismer? Med vilka ekonomiska resultat? Man skulle kunna hävda att kapprustning med väst skulle vara en faktor som bromsade en ökning av arbetarnas levnadsstandard, eller den ekonomiska tillväxttakten, att den skulle förhindra uppbygget av ett fullt utvecklat socialistiskt samhälle (givet-

³ [Kapitalet](#), första bandet, kapitel 1, avdelning 4.

vis hänger det faktum att det är omöjligt med ”socialism i ett land” ihop med att klasskampen pågår i världsskala och att världens borgarklass försöker återinföra kapitalismen i Sovjetunionen). Men med detta har man ännu inte bevisat att det, eftersom det ännu inte är socialism, måste vara kapitalism ”där varje konkret (sovjetisk) arbetshandling är förknippad med abstrakt arbete – i världsskala”.

Harman tar det han antar för givet, men i brist på konkreta bevis kan det bara kallas för en mystifiering. Annars måste han bevisa att sovjetiska priser ”när det kommer till kritan” (eller i det långa loppet) bestäms av priserna på den kapitalistiska världsmarknaden; att sovjetiska löner avgörs av ”konkurrens” med, låt oss säga amerikanska eller brittiska (eller borde man säga: indiska?) löner; att investeringar strömmar från en bransch till en annan i enlighet med ”relativ lönsamhet” (jakten efter högre profit), att den ryska arbetsproduktivitetens underlägsenhet i jämförelse med den amerikanska har *hindrat* landets industrialisering, precis som det hindrade industrialiseringen av de underutvecklade länder som omfattas av det världsomspännande imperialistiska system som styrs av ”värdelagen”. Om han inte kan bevisa det, så är hela snacket om att ”varje konkret sovjetisk arbetshandling” står i relation till ”abstrakt arbete i världsskala” och att ”det anarkistiska och oplanerade samspelet mellan arbetsprodukterna” avgör sovjetiska arbetsprocesser (alltihopa för att Sovjetryssland måste försvara sig mot Hitlers arméer och den amerikanska atom- och vätebomben, vilket varje arbetarstat skull vara tvungen till!) bara en massa tomt prat.

Det enda ”behov” planer i allmänhet har är att säkerställa en proportionell fördelning av insatser för att producera den önskade produktionen – det är människor ... och inte ”planer” som bestämmer om denna produktion ska vara stor eller liten, och för den delen om den ska vara resultatet av en ”optimal användning av resurserna” eller inte.⁴

säger Harman. Han verkar inte märka att han exakt en mening efter att ha hudflängt oss för att ”beskriva mänskliga egenskaper som ting, att acceptera förtingligade företeelser”, upprepar exakt samma ”misstag”: ty vad är detta ”behov” för ”planer” i allmänhet ”att säkerställa en proportionell fördelning av insatser för att producera den önskade produktionen”, oberoende av samhällliga relationer mellan människor?

Lösningen på gåtan är att förstå vad en planerad ekonomi, som är resultatet av störtandet av kapitalistiska egendomsförhållanden, verkligen är. ”Statskapitalister” – och inte bara de – har i allmänhet en tendens att inskränka produktionsförhållanden till förhållanden mellan producenterna och ”arbetarnas övervakare” på fabriksnivå. Men det är givetvis en grov överförenkling, och en förvanskning av marxismen. För Marx är produktionsförhållanden *alla* förhållanden mellan de producenter som är oundgängliga för ”produktionen av deras materiella liv” vid en given utvecklingsnivå av det mänskliga arbetets produktivitet. Det betyder att de inte bara omfattar förhållanden *inuti* fabrikerna utan också förhållanden *mellan* fabrikerna. Produktionen skulle inte kunna fortsätta i en vecka i Ryssland utan att råvaror skickas från en fabrik till en annan, att maskiner kommer dit där de behövs (inklusive till råvaruproducerande enheter), att materiella resurser hela tiden flyttas från ett ställe till ett annat.

Under kapitalismen styr ”värdelagen” dessa förflyttningar. Alla produkter är varor. Alla produktionsenheter reagerar på ökad eller minskad försäljning av sina varor på marknaden, på ökade eller minskade profiter. I ett samhälle där, som ett resultat av det privata ägandet av produktionsmedlen,

4 Harman, *op cit.*, s 6-7.

det samhälleliga arbetet är uppsplittrat i privata arbeten, så fördelar och omfördelar ”värdelagen” – dvs. varuproduktion – resurserna bakom ryggen på producenterna.

Men när dessa produktionsmedel ägs gemensamt är de inte längre varor. De säljs och köps inte på marknaden. ”Värdelagen” styr inte längre fördelningen och omfördelningen av dem mellan olika produktionsenheter. ”Konkurrens” mellan ”varor” eller ”kapital” har upphört att vara den grundläggande kraft som styr investeringarna. Och då är planering det enda andra sättet att hävda det mänskliga arbetets samhälleliga karaktär.

Med andra ord: *långt från att vara en ”förtingligad företeelse” eller en ”sak”, är en medveten ekonomisk ”planering” en speciell uppsättning produktionsförhållanden, som är resultatet av att det privata ägandet av produktionsmedlen har upphävts och varuproduktionen börjar vittra bort, och med vilket det arbete som utförs i gemensamt ägda fabriker erkänns som omedelbart samhälligt arbete.*⁵ Och den kommande politiska revolutionen mot byråkratin ska inte undanröja denna avgörande del av den socialistiska oktoberrevolutionens erövringar ur den sovjetiska ekonomin, utan istället befästa, förstärka och generalisera den: för det finns inget alternativ till ”värdelagens” styre. Till och med de som kallar den kommande revolutionen i Sovjetunionen för ”social” borde inse det.

När vi skrev att ”den planerade ekonomins inre logik ... kräver att man maximerar produktionen och utnyttjar resurserna optimalt”, ropar Harman triumferande: ”En ’plan’ har ingen ’inre logik’ att ackumulera.”⁶ Vi ber om ursäkt: ordet ”ackumulera” (speciellt: ackumulera kapital) har han själv fört in i smyg. Vi talade inte om en ”inre logik att ackumulera”. Vi talade om ”den planerade ekonomins inre logik att maximera produktion och utnyttjar resurserna optimalt”. Vad betyder det, i ljuset av det vi just sa om planeringens karaktär som en speciell uppsättning produktionsförhållanden som uppstår när en socialistisk revolution upphäver det privata ägandet av produktionsmedlen? Det betyder givetvis, att när produktionsmedlen har upphört att vara varor, men det fortfarande är brist på konsumtionsvaror, och därmed ett behov att säkerställa en snabb ekonomisk tillväxt, så *kräver producenternas intressen* (dvs. deras förkärlek att ”minimera” arbetsinsatserna och ”maximera” sin levnadsstandard) *ett sådant optimalt utnyttjande av resurserna*. Ju längre från ett förverkligande av detta vi är, desto större är producenternas arbetsbörda och ju lägre är deras konsumtion. Denna regel skulle vara sann även i världsskala (efter världsrevolutionens seger) – så länge vi befinner oss i en övergångsperiod; så länge frågan om industrialisering och ökande produktion *per capita* fortfarande är trängande för oss; eftersom man ännu inte har lyckats tillfredsställa efterfrågan på konsumtionsvaror för alla människor – och gäller förstås ännu mer i relativt underutvecklade länder som är omringade av kapitalistiska länder, som påtvingar dem det extra tvånget att försvara

5 I den mån det bara är en *generaliserad* varuproduktion som upphävs efter störtandet av kapitalismen, och *delvis* varuproduktion fortfarande överlever, så domineras ekonomin av en kamp mellan ”värdelagen” (”spontan resursfördelning”) och ”planens logik” (dvs. medveten fördelning av ekonomiska resurser i ekonomins förvaltares intressen). Denna kamp kan bara sluta genom att antingen kapitalismen återinförs (i så fall tar ”värdelagen” över igen), eller genom att planeringen definitivt befästs (i så fall börjar varuproduktionen också att vittra bort på konsumtionsvaruområdet). På vägen till det andra slutresultatet måste byråkratins förvaltning av ekonomin och staten störtas. Det är mycket osannolikt att denna andra process går att uppnå utan en internationell utvidgning av revolutionen (trots att det här handlar om något mer ”primitivt” än slutresultatet: att varuproduktion, klasser och staten försvinner fullständigt, dvs. att ett socialistiskt samhälle byggs färdigt, vilket inte går att uppnå i ett enda land).

6 Harman, *op cit.*, s 6.

sig själv militärt mot imperialistiska hot (den *främsta* begränsningen är fortfarande att övervinna underutvecklingen, dvs. producentmassornas låga levnadsstandard och kulturella nivå).

Vi betonar än en gång att vi talar om att ”maximera produktionen” och ”utnyttja resurserna optimalt”. Vi talar inte om att ”ackumulera *kapital*”, eller ens att ”maximera investeringarna”. Vi försökte visa att överdrivna investeringar (som de man praktiserade under de första två femårsplanerna) inte leder till maximal produktion och optimalt utnyttjande av resurserna.⁷ Det är en av aspekterna där byråkratins förvaltning av ekonomin kommer i konflikt med ”planeringens inre logik” (dvs. de produktionsförhållanden som uppstod efter oktoberrevolutionen) – och ingalunda den enda. Vi tror att konflikten ”i det långa loppet” är oförsonlig. Antingen kommer arbetarna att befästa och harmonisera planeringen genom att undanröja den byråkratiska misskötseln, eller så kommer ”konsumentintressena” hos de byråkrater som sköter ekonomin att ödelägga planeringen och återinföra privat ägande. Dessa och flera andra grundläggande motsättningar i den sovjetiska ekonomin är obegripliga i ljuset av teorin att någon sorts ”kapitalism” existerar i Sovjetunionen. De går bara att förstå i ljuset av den teori som ser den sovjetiska ekonomin och samhället som en övergång mellan kapitalism och socialism. Och i ljuset av samma teori är det uppenbart att Harmans likställande av ”maximering av produktion” med ”kapitalackumulation” – av bruksvärden med bytesvärden – är exakt samma ”teoretiska” mystifierande fingerfärdighet som Kidron var skyldig till, och som vi avslöjade i ”*Statskapitalismens*” motsättningar.

Men sugts inte de sovjetiska arbetarna ut av byråkraterna, dundrar Harman? ”Glömmer” inte Mandel förhållandet mellan arbete/kapital (som han anklagas för att till och med ”glömma” i sin definition av kapitalismen)?⁸ Vi ”glömmer” ingenting, vi försökte bara förklara den *specifika* karaktären på förhållandet mellan arbete och kapital, till skillnad från alla andra sorters ”utsugning”.

Producenter har sugits ut i alla samhällen sedan den primitiva kommunismen föll samman (till och med i ”övergångssamhället” mellan stamkommunismen och den första sortens klassamhälle exploaterades arbetet – se missbruket av gemensamt arbete till fördel för stamhövdingarna).

Det som är *specifikt* under kapitalismen är inte bara att andra samhällsklasser eller -skikt tillägnar sig en del av arbetsprodukten, på samma sätt som byråkratin förvisso tillägnar sig en del av det samhälleliga överskott som de sovjetiska arbetarna producerar. Det som är specifikt för kapitalismen är att exploateringen tar formen av att arbetskraften blir en vara, som köps av produktionsmedlens ägare, och vars pris avgörs av lagen om tillgång och efterfrågan på ”arbetsmarknaden”, och svängningarna av den industriella reservarméns storlek. Efter att ha sålt sin arbetskraft till produktionsmedlens ägare måste producenterna lämna över ägandet av sitt arbetes produkter till samma klass som monopoliserar produktionsmedlen. På så sätt tillägnar sig denna klass det mervärde som finns i

7 Mandel, *Marxismens ekonomiska teori*, s 418-421.

8 En häpnadsväckande anklagelse! På sidan 2 i vår broschyr skrev vi att kapitalismen är den enda sorts klassamhälle där produktionens alla delar (mark, arbetskraft, arbetsverktyg, etc.) blir varor. Omvandlingen av arbetskraft till en vara – är inte det ”en hänvisning” till förhållandet mellan arbete/kapital? Detta upprepas igen på sidan 5, där det står att kapitalismen kännetecknas av en klasstruktur och ett produktions sätt som förutsätter att arbetskraften har blivit en vara, dvs. ”att det finns ett proletariat som är tvunget att sälja sin arbetskraft”. Två rader längre fram nämner vi den klasskamp mellan kapital och arbete som oundvikligen blir resultatet av kapitalismens rörelselagar. På s 15-16 förklarar vi ingående vad som tvingar ett kapitalistiskt företag att exploatera arbetare för att ackumulera kapital. Ändå skriver Harman kyligt: ”Ingenstans i hela den del av broschyren som handlar om denna fråga (förmodligen frågan om kapitalismens och varuproduktionens karaktär) nämns arbetarklassen en enda (!) gång, och det finns inte en enda (!) hänvisning till förhållandet lönearbete/kapital.” (*Op cit.*, s 2.)

arbetsprodukterna, realiserar detta värde genom att sälja varorna, och förvandlar det till mer egendom, mer kapital.

Ingen av dessa processer ligger till grund för ”exploateringen” av de sovjetiska arbetarna. Om något gick inte lönerna ner när arbetslösheten ökade, utan när den försvann. Och sedan Andra världskriget har de gått upp snabbast när arbetslöshet återuppstod på 1950-talet och efter Chrusjtjovs fall på 1960-talet: de är med andra ord utan samband med ”svängningar på arbetsmarknaden”.

Största delen av den samhälleliga merproduktionen i Sovjetunionen består inte av mervärde (som måste realiserar genom att sälja varor), utan av mer maskiner och råvaror, avsatta som bruksvärden. Det är just på grund av att ”ackumulation” i Sovjetunionen är ”ackumulation” av bruksvärden och inte kapital som byråkratin på inget sätt är någon nödvändig förmedlare av ekonomisk tillväxt – som sedan 1927 fram till idag helt och hållet kunde ha förverkligats av de ”associerade producenterna”, inom ramen för en planerad ekonomi. Och av samma orsak är det att föredra att inte tala om ”utsugning” av de sovjetiska arbetarna i ordets vetenskapliga betydelse, utan säga att byråkratin på ett parasitärt och tjuvaktigt sätt tillägnar sig en del av den konsumtionsvaruproduktion som den sovjetiska arbetarklassen har producerat. Samhälleligt parasiterande är inte samma sak som utsugning, och de medeltida rövarbaronerna var inte en klass som ”exploaterade” de handelsmän som de regelbundet plundrade, så länge de hade den politiska makten att gör det.⁹

Tredje mystifieringen: industrialiseringen i Sovjetunionen

Harman hävdar, att om vi har rätt när vi säger att byråkratins konsumentbehov inte utgör någon samhällsekonomisk mekanism för att säkerställa maximal ekonomisk tillväxt, så kan denna tillväxt bara förklaras av ”trycket från rivaliserande klasser utanför Ryssland”.

För det första ledde trycket från världskapitalismen till en exempellöst snabb förändring av produktionssättet inom jordbruket... Det nödvändiggjordes inte av byråkratins nyckfulla ”strävanden” och ännu mindre av ”planens logik”, utan av trycket att bygga upp den tunga industrin i en omfattning som inte kunde upprätthållas utan att med tvång pumpa jordbrukets överskottsproduktion från landsbygden... För det andra skedde det även inom industrin en förändring av produktionssättet... Uppbygget av en tung industri i konkurrens med väst gjordes på basis av sådana åtgärder. Det var det som orsakade dem. Med andra ord avgjordes inte produktionen och produktionsförhållandena längre av folkets behov, dvs. av produktionen av bruksvärden, utan av konkurrensens ”behov”, produktionen av bytesvärden.¹⁰

*Petitio principii** här är värdigt en lärobok: ”bytesvärdet” dyker plötsligt upp i slutet av resonemanget, utan att med ett enda ord ha definierats, påvisats eller ens bevisats existera. Det lär bli svårt för Harman att bevisa att verktygsmaskinerna från fabriken i Magnitogorsk, utrustningen i Dnjepostroj eller maskinverktygen i Moskvas bilfabriker plötsligt blev varor bara för att arbetarna som producerade dem fick lägre löner, eller på grund av att deras ”arbetsvillkor” inte längre avgjordes av deras behov. Och så länge man inte har varor har man inga bytesvärden.

9 Trotskij gör denna åtskillnad mellan byråkratins ”tillägnande av andras arbetsprodukter” ([Den förrådda revolutionen](#), på marxistarkiv.se, s 104), och ”utsugning” i ordets vetenskapliga mening ([Till marxismens försvar](#), på marxistarkiv.se.).

10 Harman, *op cit.*, s 9.

* *Petitio principii* är ett bevisfel där det som ska bevisas på något sätt förutsätts – öa.

Men mystifieringen går mycket djupare. Harman framställer saker och ting som om industrialiseringen påbörjades på grund av ”trycket från rivaliserande klasser” (förmodligen den internationella borgarklassen) utanför Ryssland. Han borde medge att man kan påpeka att detta tryck framförallt kom *inifrån* det ryska samhället (kulaker och NEP-män). Hade inte i själva verket Trotskij och Vänsteroppositionen *flera år innan 1927* förutsett att det som ett resultat av NEP (dvs. återinförandet av enkel varuproduktion i stor skala) skulle ske en process av primitiv ackumulation av privatkapital som skulle stå i vägen för behovet att utveckla den statliga industrin, och att detta skulle leda till en skärpning av klasskampen som skulle uttrycka sig som ett försök från de rika böndernas sida att svälta arbetarna genom att vägra leverera spannmålsöverskottet? Var det inte precis vad som hände på vintern 1927-1928?

Att detta ”interna tryck” (rättare sagt: skärpning av klasskampen och polarisering av klasskrafterna) i Ryssland var förknippat med ”yttre tryck” skulle varken Trotskij eller någon trotskist förneka. Låt oss bortse från frågan om vilket av dem som var grundläggande och vilket som – för tillfället – var underordnat. Men är det inte uppenbart *att en påskyndad industrialisering och att leda bort en del av jordbrukets överskottsproduktion till ytterligare industrialisering* också var (a) i arbetarklassens intresse; (b) enligt ”planens” (dvs. de nya produktionsförhållanden som Oktoberrevolutionen skapade) ”logik”; (c) oundvikligt för att motverka den tendens till återupprättande av kapitalismen som skulle bli resultatet av en förstärkt primitiv kapitalackumulation i det sovjetiska samhället som försökte ansluta sig till den kapitalistiska världsmarknaden? Var det inte just Trotskij och Vänsteroppositionen som krävde en snabbare tillväxt, mer planering, mer industrialisering före 1928? Var de kanske talesmän för ”statskapitalism”, eller uttryckte de ”trycket från rivaliserande klasser utomlands” när de gjorde det?

Genom att skilja mellan ”tillväxt” före 1928 och ”drift att ackumulera” efter 1928 gör Harman en dubbel mystifiering. Före 1928 *var tillväxten för långsam för att tillfredsställa folkets behov* (dvs. arbetarnas och fattigböndernas behov). Efter 1928 blev det ingen ”drift att ackumulera” (Harman har inte bevisat att produktionsmedlen förvandlades till varor, bytesvärden, kapital, efter 1928) *utan en påskyndad tillväxt (industrialisering) under speciella former*. Men utan en påskyndad industrialisering skulle det inte gå att tillfredsställa folkets behov, och dessutom skulle produktionsmedlen oundvikligen ha förvandlats till varor, till kapital, dvs. kapital[ismen] skulle ha återupprättats. Så här visar sig återigen ”statskapitalisternas” fingerfärdighet på ett slående sätt. Det som i verkligheten var ett empiriskt, panikartat, oövertänt och barbariskt försök att *förhindra att kapitalismen återinfördes* i Ryssland, att förhindra att Ryssland sögs upp av den kapitalistiska världsmarknaden och ”värdelagen”, framställs som att det dukade under för kapitalismens tryck!

Industrialiseringen och kollektiveringen av jordbruket genomfördes förstas *i sådan form och under ett sådant ledarskap* att det sovjetiska proletariats omedelbara och långsiktiga intressen skadades svårt. De infördes under ledning av och för att skydda intressena hos ett speciellt samhällsskikt i det sovjetiska samhället, den sovjetiska byråkratin, som under denna period stelnade till en hård kast. (När Harman avvisar ”byråkratins strävanden” som drivkraft för det sätt på vilket förändringen ägde rum, så mystifierar och förtingligar han för övrigt samhällsförhållandena: hur kan ”trycket från världskapitalismen” leda till förändringar i det sovjetiska samhället utan samband med intressen och ”strävanden” hos specifika sikt i detta samhälle?) Den sovjetiska industrialiseringens *specifika form* var resultatet av att den sovjetiska byråkratin besegrade arbetarklassen

politiskt och socialt. Men denna industrialisering innebar också att den byråkratiskt deformerade arbetarstaten besegrade kapitalismen politiskt och socialt (både ryskt kapital eller halvkapitalistiskt primitivt kapital och den internationella kapitalismen). Det är på grund av att anhängarna till teorin om "statskapitalism" inte kan förstå denna speciella och oförutsedda *kombination* av sociala och ekonomiska konflikter i Ryssland och i världsskala som de inte kan förstå vad som är upp och ner i den värld de har levt i under de senaste 30 åren.

Låt oss formulera frågan med andra ord. Var det i de ryska producenternas intresse att kraftigt och snabbt öka mängden moderna produktionsmedel i det sena 1920-talets sovjetiska samhälle? Bara ett dumhuvud kan besvara den frågan med ett "nej". Var det därmed i deras intresse att "ackumulera produktionsmedel" (som bruksvärden förstås)? Återigen måste svaret bli ett bestämt "ja". Är det rimligt att framställa en sådan snabb ökning av industrialiseringen som ett resultat av "trycket från världskapitalismen", alltså en anpassning till kapitalismen (arbetare strejkar ju också som ett resultat av "trycket från kapitalismen", men strejker är inte precis en anpassning till kapitalismen, de råkar vara ett sätt att kämpa mot den)? Det finns ingen som helst förnuft i ett så mystifierande uttalande – utom det gamla mensjevnikiska och socialdemokratiska "förnuftet" att det är omöjligt med en socialistisk revolution i ett underutvecklat land, och att oavsett vad man gör så är det bara kapitalismen som kan blomstra där.

Men, ropar Harman, industrialiseringen förverkligades genom att sänka arbetarnas levnadsstandard. Helt rätt. Var det inte därmed en "anpassning till kapitalismen"? Var det inte "kapitalackumulering"? Harman "ackumulerar" sina spetsfundigheter och har glömt sin utgångspunkt. "Trycket" antogs ha tagit formen av ett behov att bygga en stark rustningsindustri, "tung industri", "i konkurrens med väst". Det var bestämt inte ett tryck att "konkurrera om" att sälja varor på en internationell marknad. Men det är bara en sådan "konkurrens" som skulle ha gjort det absolut nödvändigt att sänka lönerna. *När Harman säger, att det bara var genom att sänka de ryska arbetarnas levnadsstandard som det kunde ske en snabb uppbyggnad av den tunga industrin och rustningsindustrin i Ryssland, så sväljer han i själva verket fullständigt en klassisk ursäkt för stalinismen.* Han antyder att det inte kunde ha blivit någon tung industri, ingen rustningsindustri, i Ryssland utan att sänka lönerna. Men eftersom Sovjetunionen med tanke på Hitlers angrepp då skulle ha upphört att existera för längesedan, så följer av det att stalinismen – "sänka löner" och hela den bedrövliga resten – egentligen var oundviklig. Stalin räddade Sovjetunionen. "Man kan inte göra omelett utan att knäcka ägg, etc." i all oändlighet.

I själva verket är denna klassiska stalinistiska ursäkt helt igenom ruten och falsk. Den överdrivna investeringstakten ökade inte "produktionsmedlens ackumulationstakt" i Sovjetunionen, utan minskade den. Tvångskollektiveringarna hjälpte inte "den tunga industrin" och "rustningsindustrin" utan desorganiserade den. "Kapprustningen med väst" blev inte hjälpt av Stalins egendomliga ekonomiska politik utan hindrades av den. En lägre investeringstakt med mycket högre arbetsproduktivitet som ett resultat av högre löner skulle ha givit mycket bättre resultat än de resultat Stalin uppnådde. Trotskijs alternativa ekonomiska förslag skulle ha lett till mycket effektivare "konkurrens med rustningarna och den tunga industrin i väst" än Stalins åtgärder.

I så fall kan inte Stalins politik längre förklaras med "objektiva behov" att "konkurrera med väst". Den kan bara förklaras med den privilegierade sovjetiska byråkratins intressen. Skillnaden mellan Trotskijs och Stalins politik var inte att Trotskij var för "långsammare ekonomisk tillväxt", utan att

han var för att skoningslöst avskaffa all social ojämlikhet och låta arbetarklassen leda industrialiseringsprocessen. Byråkratin ville inte förlora sin makt och krossade därför arbetarklassens politiska förespråkare och genomförde industrialiseringen på ett försenat och ryckigt sätt, och i en sådan form att byråkratins privilegier ökade enormt. Genom att göra det så ökade den också slöseriet av ekonomiska resurser enormt (först och främst slöseriet med arbetskraft, arbetarnas produktiva entusiasm och arbetsproduktiviteten), vilket ledde till en mycket svagare ”konkurrenskraft” jämfört med väst än vad Trotskijs politik skulle ha lett till. Det är den verkliga och inte mystifierade sovjetiska samhällsekonomiska utvecklingen i slutet av 1920-talet och under 1930-talet. Och det lämnar inte sten på sten i Harmans mödosamt mystifierande konstruktion: ”industrialisering genom statskapitalism för att stå emot trycket från den tunga industrin i väst”.

Låt oss försöka ställa frågan i ett historiskt perspektiv. Den kapitalistiska industrin föddes ”blod- och smutsdrypande ur alla porer från topp till tå”, som ett resultat av en våldsam och barbarisk process av primitiv ackumulation (av bytesvärden). Marx fördömde de ödesdigra brotten – men inte för ett ögonblick glömde han att nämna att de var historiskt oundvikliga. Ingen annan klass i det feodala samhället än borgarklassen kunde ha förverkligat industrialiseringen, och inte med några andra medel. Och utan industrialiseringen skulle det inte ha skett någon enorm ökning av människans produktivitet, ingen historisk möjlighet att befria människan från förbannelsen med idiotiskt och enformigt arbete, inga möjligheter att utvidga människans behov i riktning mot att förverkliga människans alla möjligheter, ingen möjlighet för ett bortvittrande av den alienerande samhälleliga arbetsdelningen.

På grund av imperialismens och de inhemska härskande klassernas ”åderlåtning” av det möjliga investeringskapitalet till industrialisering (den samhälleliga merprodukten) och det enorma trycket från den imperialistiska massproduktionen, kan, under den imperialistiska epoken, inget underutvecklat land upprepa denna industrialiseringsprocess inom ramen för den kapitalistiska världsmarknaden. Detta är en grundläggande sida hos ”kapitalismens allmänna kris” i världsskala sedan Första världskriget, det grundläggande skälet till de nästan oavbrutna revolutionära omvälvningarna i ”tredje världen” under mer än 40 år.

Som ett resultat av den socialistiska Oktoberrevolutionen bröt sig Sovjetryssland loss från den kapitalistiska världsmarknaden, från det imperialistiska kapitalets och de imperialistiska varornas möjlighet att förhindra en enorm industrialiseringsprocess. Det förverkligades på basis av en planerad ekonomi, dvs. genom att befria landet från ”värdelagens” tyranni. Denna frigörelse är förvisso bara delvis, inte fullständig. I ett enskilt land kan inte denna industrialisering nå en högre arbetsproduktivitet än vad imperialismen har förverkligat med hjälp av en internationell arbetsdelning. Därför kan det inte bygga ett socialistiskt samhälle. Men det ryska *proletariatet* kan *starta* ett sådant uppbygge. Det kan utveckla produktivkrafterna och göra motstånd mot ”världsmarknadens tryck” utan att vara tvunget att ta till barbariska metoder. Byråkratins brott var varken oundvikliga för att industrialisera Sovjetunionen eller historiskt nödvändiga, eller progressiva i någon mening.

Fjärde mystifieringen: dagens kapitalism

Harman försöker försvara Kidrons orimliga uppfattning att ”rustningsekonomin” utgör ett läckage som gör det möjligt för kapitalister att undvika kriser. Men för att frigöra sig från Kidrons ständiga

sammanblandning av att förstöra bruksvärden och förstöra bytesvärden,¹¹ måste han dra motsägelserna i denna teori till en ytterlighet. Ty nu definierar han ett läckage som *minskad ekonomisk tillväxt*. Här är vad han själv säger:

Men om det finns läckage, med hjälp av vilket värde tas bort från hela systemet, så kommer det att finnas *mindre* möjlighet för varje enskild kapitalist att skaffa sig värde att förvandla till konstant kapital, och därmed kommer tvånget för varje kapitalist att utvidga sina produktionsmedel att ha *minskat*. Det omedelbara trycket att öka det konstanta kapitalet (*och därmed produktionen*) kommer att minska, den allmänna profitkvoten kommer att falla mindre, och därmed kommer det att finnas en grundval för en längre stabil expansion på basis av en lägre organisk sammansättning av kapitalet.¹²

Om någon mening ska läsas in i detta utomordentliga nonsens, så skulle det lyda så här: om kapitalister ackumulerar mindre så kommer kapitalismens organiska sammansättning inte att öka lika snabbt, profitkvoten kommer att minska långsammare och ackumulationen kan fortsätta längre. Det är en uppenbar självklarhet – under förutsättning att man i slutet av meningen glömmer bort vad man sa i början, nämligen: att *ackumulationen kan fortsätta längre eftersom den genomförs i en lägre takt*. Men liknar det på något sätt den ekonomiska historien i efterkrigstidens kapitalism, jämfört med 1920- eller 1930-talet? Har den ekonomiska tillväxten varit långsammare eller snabbare? Har kapitalackumulationen varit lägre eller högre? Har de tekniska uppfinningarna bromsat in eller accelererat? Att framställa det som om den nuvarande utvecklingen mellan 1950 och 1965 kännetecknas av att ”tvånget för varje kapitalist att utvidga sina produktionsmedel har minskat” är en så fantastisk örfil på verkligheten att mystifieringen här verkligen får en jackpot!

Det Harman lika lite som Kidron lyckas bevisa är att ”vapenproduktion” är någon sorts ”läckage”. Vi upprepar att vapen är varor som produceras för profit, precis som TV-apparater eller maskinverktyg. Även om man antar att de i sin helhet betalas med mervärde, så skulle de inte utgöra något ”läckage” utan en omfördelning av mervärde inom kapitalistklassen, där en del av profiterna i sektorn utanför rustningssektorn leds om – inte ut ur systemet utan för att finansiera kapitalackumulation inom rustningssektorn. Och eftersom denna rustningssektor har en högre organisk sammansättning av kapitalet än, låt oss säga textilproduktion eller till och med produktion av TV-apparater, så går det inte att förstå hur en sådan avledning skulle leda till en långsammare ökning av kapitalets organiska sammansättning, eller att minskningen av den genomsnittliga profitkvoten upphävs.

I själva verket är det förstås helt fel att anta att vapenproduktionen uteslutande betalas med mervärde. Rosa Luxemburg avslöjade för längesedan detta liberalt pacifistiska argument.¹³ Vapenproduktionen ”betalas” åtminstone delvis genom att nettoproduktionen fördelas mellan löner och mervärde (den finansieras till stor del av direkta skatter på löner och indirekta skatter på konsumtionsvaror). På ett indirekt sätt leder den till en ökad mervärdekvot och därmed till en ökning av profitkvoten. Den motverkar tillfälligt en sjunkande profitkvot, men varken genom en minskad

11 Harman anklagar oss för att ”förfalska” Kidrons ståndpunkt. Men han underlåter att förklara varför krig utgör ett ”läckage av kapital”. Vi håller alla med om att lågkonjunkturer minskar värdet på kapital (och jag påpekade att Kidron på denna punkt bara upprepar Marx). Men krig? ”Krig och lågkonjunkturer har förstört enorma mängder produktion”, skrev Kidron. Är inte det att dra slutsatsen att förstöra bytesvärden (genom en lågkonjunktur) är samma sak som att förstöra bruksvärden (med ett krig)? Hur ska krig ”förstöra enorma mängder produktion” utom genom att förstöra den fysiskt?

12 Harman, *op cit*, s 11, våra kursiveringar.

13 Rosa Luxemburg: *Die Akkumulation des Kapitals*, s 370 ff, Vereinigung Internationaler Verlagsanstalten, Berlin 1923.

organisk sammansättning av kapitalet eller en långsammare ekonomisk expansion – utan tvärtom genom en ökad kapitalackumulation och ökad ekonomisk tillväxt, åtföljt av en ökad mervärdekvot. På detta och endast detta sätt gör ”vapenproduktion” det möjligt med ”lönsamma investeringar” av mervärde, vilket vi poängterade i ”*Statskapitalismens*” *motsägelser*. Men i den mån den ökar ”kapitalackumulationen”, så ökar den kapitalets organiska sammansättning, och förlorar efter en viss tid på gungorna det den vann på karusellen. Inte ens under fascismen kan mervärdekvoten hela tiden öka för att kompensera denna process, vilket Hitler (och de tyska kapitalisterna) fick lära sig på ett dyrköpt sätt. Det är därför vapenproduktion *som en bot för kapitalismens brister* bara är en kortsiktig lösning. Den har en tendens att leda till krig – eller förlora sina botande egenskaper.

De senaste 20 åren har kännetecknats av en mycket snabbare kapitalackumulationstakt, ekonomisk tillväxt och utveckling av produktivkrafterna i de imperialistiska länderna än perioden 1919-1939. Om vapenproduktion inte är den främsta förklaringen till detta, så måste det finnas en annan förklaring. Harman kan inte följa vårt resonemang att var och en av de långa perioderna av snabb ekonomisk tillväxt under kapitalismen (1849-1876, 1900-1918, 1940-45-1965) har kännetecknats av en ny industriell revolution (en snabb omvandling av den *grundläggande* industriella teknologin) som har följts av långa perioder där den existerande teknologin blir allmän i hela systemet. Han blandar ihop tekniska *uppfinningar* med *införande av nyheter (innovationer)*, och en närvaro av överskottskapital som möjligen kan införa nyheter med omständigheter som sätter igång *faktiska investeringar* av detta överskottskapital för dessa innovativa syften. Ett vänligt råd: var snäll och jämför mervärdekvoten (eller ökningen av arbetsproduktiviteten), låt oss säga 1928, i USA, Tyskland, Frankrike, Japan, Italien, med samma sak, låt oss säga 1953, i de sistnämnda länderna (och 1950 eller 1960 i USA): det kanske förklarar en del av mysteriet för dig.

Uppenbarligen måste de långa cykler som är förknippade med industriella revolutioner förklaras med kapitalismens inre drivkrafter, dvs. måste ses som långa cykler av ”överackumulation” och ”underackumulation”. Vi kommer att få tillfälle att återvända till detta i detalj på annat ställe.

Femte mystifieringen: den permanenta revolutionen

När Harman (kort) behandlar den politiska innebörden av teorin om statskapitalism för de underutvecklade länderna, tvingas han återigen mystifiera verkligheten och teorier som är ganska tydliga:

Enligt den Trotskij jag känner, hävdar teorin om den permanenta revolutionen att den borgerliga revolutionens uppgifter i de underutvecklade länderna bara kan lösas av arbetarklassen under ledning av ett klassmedvetet revolutionärt parti. Det är inte ”mensjevism” att hävda som ett faktum att något sådant parti ännu inte har lett arbetarklassen till att ta makten i Vietnam, eller Kina eller Kuba, utan dessutom att de som faktiskt tog makten avrättade (i Vietnam och Kina) eller fängslade (i Kuba) de som försökte bygga sådana partier... För den delen har inte regimerna i Kina, Vietnam eller Kuba genomfört alla den nationella borgerliga revolutionens uppgifter. Det är bara ursäkter att låtsas att de har löst den industriella utvecklingens problem.¹⁴

Mystifieringen börjar genom att ersätta en uppsättning samhällsförhållanden med en perfekt politisk norm, och fortsätter sedan med att lösa upp konkreta historiska uppgifter i vaga generaliseringar (”löst den industriella utvecklingens problem”). Genom att göra det tvingas Harman i förbigående trassla in sig i en ny motsättning. Han verkar ha glömt bort att ”statskapitalismens” historiska

¹⁴ Harman, *op cit.*, s 13-14

uppgift var att ”försvara sig mot kapitalismen genom att imitera kapitalismen”, genom att bygga upp en tung industri. Nu får vi höra att den kinesiska ”statskapitalismen” inte är förmögen att ”imitera” den kapitalistiska industrialiseringen. Enligt Harmans måttstock har industrialiseringen av Kina (ett underutvecklat land med 700 miljoner invånare!) fortfarande inte blivit ”löst”. Men har den tagit ett avgörande steg framåt jämfört med situationen före kriget? Hade Kina under Chiang Kai-shek en enorm industri för produktion av industriella konsumtionsvaror och industrimaskiner, inklusive en del av de mest moderna? Kunde det ha byggt upp en sådan industri i konkurrens med den kapitalistiska världsmarknaden? Harman förstår inte ens frågan, än mindre besvarar han den.

Men allt detta är ovidkommande. Ty Trotskij har en tydlig och exakt sammanfattning av teorin om den permanenta revolutionen, som sopar bort alla spindelnäten i Harmans mystifieringar:

Med hänsyn till länder med försenad borgerlig utveckling, särskilt de koloniala och halv-koloniala länderna, innebär teorin om den permanenta revolutionen att en fullständig och genuin lösning på deras demokratiska uppgifter och frågan om nationell frigörelse endast är möjlig genom proletariats diktatur som ledare för en förslavad nation och framför allt för bonde-massorna.

Inte bara den agrara, utan också den nationella frågan tilldelar bönderna – som utgör den överväldigande majoriteten av befolkningen i de efterblivna länderna – en utomordentlig plats i den demokratiska revolutionen. Utan en allians mellan proletariatet och bönderna kan den demokratiska revolutionens uppgifter inte lösas, inte ens ställas på fullt allvar. Men alliansen mellan dessa två klasser kan endast förverkligas genom en oförsonlig kamp mot den nationellt-liberala bourgeoisieins inflytande.

Oberoende av de första episodiska stadierna av revolutionen i de individuella länderna, är förverkligandet av den revolutionära alliansen mellan proletariatet och bönderna endast möjlig under det proletära avantgardets politiska ledning, organiserad i Kommunistpartiet. Detta innebär i sin tur att segern för den demokratiska revolutionen endast är möjlig genom proletariatets diktatur, att denna baserar sig på en allians med bönderna och först och främst löser den demokratiska revolutionens uppgifter.

... En proletariatets och bondeståndets demokratiska diktatur som en regim vilken genom sitt klassinnehåll skiljer sig från proletariatets diktatur kan endast förverkligas under förutsättning att ett *självständigt* revolutionärt parti kan upprättas, som uttrycker intressena hos bönderna och den småborgerliga demokratin i allmänhet, dvs. ett parti som kan erövra makten med stöd från proletariatet och som kan bestämma dess revolutionära program. Som hela den moderna historien omvittnar – särskilt den ryska erfarenheten under de sista 25 åren – består ett oöverstigligt hinder på vägen till skapandet av ett bondeparti i småbourgeoisins brist på ekonomisk och politisk självständighet och dess djupa inre differentiering. På grund av detta går de övre sektionerna inom småbourgeoisin (bönderna) i alla avgörande frågor samman med storbourgeoisin, särskilt i krig och revolution; de lägre sektionerna går samman med proletariatet; mellanskiktet tvingas sålunda välja mellan två extrema poler. Mellan Kerenskijaden och bolsjevikernas makt, *mellan Kuomintang och proletariatets diktatur finns det inte och kan det inte finnas något mellanliggande stadium, dvs. ingen arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur.*¹⁵ (Vår kursivering.)

Låt oss först betona det faktum att Trotskij utgår från sociala och historiska problem, och inte från politiska normer. Orden ”klassmedvetet revolutionärt parti” uppträder inte en enda gång, och när han använder formuleringen ”Kommunistparti” eller ”bolsjevikernas makt” menar han det uppen-

15 L Trotskij, [Den permanenta revolutionen](#), på marxistarkiv.se, s 82-83.

barligen i samhällshistorisk mening, dvs. ett parti som är förmöget att krossa den kapitalistiskt-feodala makten, som bolsjevikerna gjorde i Ryssland i oktober. Exakt vilka relationer detta parti har till den revolutionära marxismen och arbetarklassens självorganisering finns inte automatiskt underförstått i denna historiska roll – och är inte ett absolut villkor för denna roll. Vi har haft en Paris-kommun som inte leddes av ett ”klassmedvetet revolutionärt parti”, och till och med innan teorin om statskapitalism var född. Och vi vet att arbetarklassen under sin historia, i sin stora majoritet om och om igen har letts av partier som har varit opportunistiska eller centristiska, i alla möjliga och tänkbara schatteringar, inte bara under perioder av relativ passivitet utan även under perioder av mäktiga revolutionära omvälvningar.¹⁶

Trotsky definierar den borgerliga demokratiska revolutionens centrala historiska uppgifter i ett underutvecklat land som att erövra nationellt oberoende och en jordbruksrevolution (utrotande av alla halvfeodala rester och imperialistiska intrång som bromsar produktivkrafternas utveckling på landsbygden). Han säger aldrig och vi har aldrig sagt att detta automatiskt leder till en genomgripande industrialisering av ett underutvecklat land efter att den socialistiska revolutionen har segrat. Han säger bara, och det gjorde också vi, att det *öppnar vägen* för en industrialisering som en kombination av imperialistiska och inhemska reaktionära klasstrukturer annars blockerar på ett ganska effektivt sätt.

Låt oss nu testa de fyra länder som är inblandade i kontroversen. Är Kina ett halvkolonialt land idag? Vidmakthåller imperialismen ett indirekt styre som i Brasilien, Lagos eller New Delhi, för att inte nämna mindre länder? Går Kuba fortfarande i den amerikanska imperialismens ledband som under Batistaregimen? Är den amerikanska (eller franska eller kanske den brittiska) imperialismen fortfarande den verkliga härskaren i Hanoi, precis som den uppenbarligen är i Saigon? Tillfångatogs spionskeppet ”Pueblo” av ”den amerikanska imperialismens agenter” i Pyongyang genom ett olyckligt förbiseende?

Var och en som inte har en helt mystifierad syn på dagens värld kommer knappast att tveka om hur de ska besvara dessa frågor. Det är uppenbart att dessa länder har erövat fullständig självständighet från imperialismen, inte bara formellt politiskt utan också ekonomiskt – och det med våldsamma revolutioner, som i allmänhet slutade med blodiga antiimperialistiska krig.

Inte heller kan det finnas minsta tvekan om att en genomgripande jordbruksrevolution (i själva verket mer genomgripande än den i Ryssland efter 1917!) ägde rum i dessa länder och sopade bort varje lämning av det godsägar-ockrare-komprador-kulak-borgerliga styret på landsbygden (dvs. med undantag för det mer urbaniserade Kuba för mellan 80 och 90% av dessa länders befolkning).

Eftersom detta är självklara fakta tvingas Harman trassla in sig i ännu en motsättning när han definierar dessa länder som ”statskapitalistiska”. Ty den ofrånkomliga slutsats detta skulle leda honom till är att förkunna att dessa ”statskapitalistiska” regimer är ytterst progressiva! Om ett icke

¹⁶ För att undvika missförstånd och förebygga oönskade rop om ”revisionism” från våra vänner av healytisk övertygelse, ska vi för *n*:te gången upprepa att Trotsky förutsåg och förutspådde att opportunistiska och byråkratiserade partier som kommunistpartierna ”av helt exceptionella omständigheter (krig, nederlag, ekonomiskt sammanbrott, massornas revolutionära tryck)” skulle kunna bryta med kapitalismen och inleda en revolutionär process som leder till proletariatets diktatur. (Se kapitlet med titeln ”Arbeter- och bonderegeringen” i [Övergångsprogrammet](#)). Är det inte en exakt beskrivning av vad som hände i Jugoslavien, Kina, Vietnam, etc.? Den avgörande frågan är om detta är ”utomordentligt sällsynt” (som Trotsky förutspådde och vi bestämt hävdar) eller om det på något sätt kan bli en vidare ”regel”, som opportunistiska splittringar från Fjärde internationalen (till att börja med Posadas, Pablo och det ceylonesiska LSSP) är övertygade om?

arbetarparti imorgon skulle klara av att sopa undan alla band till den imperialistiska utsugningen och alla rester av godsägarnas, ockrarnas, handelsmännens och kulakernas utsugning av bönderna, och även avskaffa all arbetslöshet på landsbygden i länder som Indien och Brasilien, så skulle det uppenbarligen vara ett gigantiskt historiskt steg framåt, som alla marxister skulle hälsa som minst lika progressivt som den stora franska revolutionen (teorin om den permanenta revolutionen säger att detta under imperialismens epok bara går att uppnå med hjälp av ett proletärt parti. Men, tror Cliff-Kidron-Harman & Co., Trotskij kan trots allt ha haft fel, åtminstone delvis fel).

Nå, vilka ledde de revolutioner som faktiskt åstadkom dessa mäktiga sociala omvälvningar (till och med en "statskapitalist" måste medge att det var revolutioner och inte vänskapliga förhandlingar vid tebjudningar)? Kommunistiska partier, och i fallet Kuba en revolutionär organisation vid namn "26 juliörelsen", som var av icke kommunistiskt ursprung. "Dessa partier var inte arbetarpartier annat än till namnet", dunderar Harman. Verkligen? Hur var det med deras sociala sammansättning? Förnekar Harman att en viktig del av det (relativt lilla) indokinesiska och det (viktigare) nordkoreanska och kinesiska proletariatet (för att inte tala om det kubanska plantage- och sockerindustriproletariatet) stödde, visade omfattande lojalitet mot och efter bästa förmåga till och med deltog i dessa partier? Och hur är det med deras program? Karakteriserades det bara av "fyrklassblocket" (vi kommer att återvända till det strax)? Uppfattades inte det blocket, eller den "nya demokratin", bara som ett övergångsstadium till proletariatets diktatur, som tydligt klargjordes som dessa partiers historiska mål (av Castro förvisso först efter att revolutionen hade inletts, men mycket tidigare än det kubanska kommunistpartiet själv förstod det)? Känner Harman till något "bondeparti" som har ett program som är för proletariatets diktatur, som påstår sig kämpa för kollektivt ägande av alla produktionsmedel och till och med utgår från att bygga ett klasslöst samhälle? "Ord, ord, bara ord" vidmakthåller Harman envist. "I grund och botten är de bondepartier, småborgerliga bondepartier."

Men, svarar vi, det är just här ni bryter med teorin om den permanenta revolutionen, kära "statskapitalistiska" klantar. Ty den teorins *grundpelare* är att bönderna är *oförmögna* att bygga ett eget revolutionärt parti. Om bönderna ensamma kan lösa frågan om jordbruksrevolutionen och nationellt oberoende, så försvinner själva möjligheten av proletariatets diktatur i ett underutvecklat land. När arbetarklassen är en liten minoritet i samhället finns denna möjlighet *bara* som ett resultat av böndernas *oförmåga* att med framgång centralisera och leda sin egen kamp för att lösa de grundläggande borgerligt demokratiska uppgifterna. Trotskij är kristallklar om detta i den ovan citerade slutsatsen ur *Den permanenta revolutionen*. Bönderna är splittrade i två delar: den ena, de rikare, går med borgarklassen; den andra, de fattigare, går med proletariatet. Detta hände i Kina efter 1945, i Vietnam efter 1945, i Nordkorea efter 1945, i Kuba efter 1959, precis som i Ryssland efter mars 1917 eller i Kina efter 1925. Så antingen försvarar ni det absurda påståendet att det nationella oberoendet och jordbruksrevolutionen inte förverkligades i dessa länder – eller så måste ni medge det som för oss verkar självklart: att Mao, Ho Chi Minh, Kim Il Sung, Castro, var ledare för proletära partier, förvisso byråkratiserade sådana, av stalinistiskt ursprung (i de tre första fallen), förvisso opportunistiska, förvisso långtifrån revolutionärt marxistiska partier – men icke desto mindre arbetarpartier (i samma mening som de franska och italienska kommunistpartierna är byråkratiserade opportunistiska arbetarpartier).

Frågan upphör inte där. De kinesiska, vietnamesiska, nordkoreanska, kubanska revolutionerna begränsade sig inte till att upprätta fullständigt oberoende från ett direkt eller indirekt imperialistiskt

styre, och genomföra en radikal jordbruksrevolution. De avskaffade också all inhemsk kapitalistisk egendom, undanröjde den inhemska borgarklassen och krossade den borgerliga staten (den jugoslaviska revolutionen gjorde givetvis samma sak).¹⁷ Ingen vid sina sunda vätskor tror på allvar att den kinesiska borgarklassen härskar i Beijing idag. Fråga vilken kinesisk kapitalist som helst i Hongkong, Taiwan eller Honolulu: de kommer att berätta. De vet. De har inte råd att låta sig förbryllas av "statskapitalistisk" vältalighet. Så här har vi en ännu mer mystisk situation för de stackars anhängarna till teorin om "statskapitalism". "Småborgerliga ledare" (bondepartier) är till synes inte bara förmögna att avskaffa ett imperialistiskt styre och befria bönderna från godsägarnas-långivarnas-kompradorernas utsugning, utan de kan till och med krossa den "inhemska" härskande kapitalistklassen, tillsammans med dess borgerliga armé och borgerliga stat. Och Harman har fräckheten att låtsas som om hans orimliga påstående inte står i fullständig motsättning till teorin om den permanenta revolutionen!

"Vietnameserna förtjänar stöd eftersom de genomför en nationell befrielsekamp": det är Harmans ynkliga svar på vårt påpekande om det motsägelsefulla i att stöda FNL och samtidigt se dem som "kärnan till en framtida statskapitalistisk utsugande klass". Låt oss bortse från den löjliga jämförelsen mellan Vietnamkriget och kampen i Kenya eller Cypern. Vi är ivriga att få se Harman visa de 500.000 brittiska soldater som skickats till Kenya eller Cypern.¹⁸ Men även här tvingas Harman i själva verket godta en typiskt stalinistisk mystifiering, som sprids av kommunistpartiernas "fredsrörelser" över hela världen: mystifieringen att sydvietnameserna "i grund och botten" kämpar för sitt lands "självständighet" mot ett "fientligt angrepp" och inte alls mot kapitalismen.

Verkligheten är förstås en annan. I Sydvietnam inleddes ett inbördeskrig direkt efter Genèveöverenskommelsen.¹⁹ Folket reste sig eftersom den fascistiska Diemregimen i tiotusentals låste in

17 Harman kan inte låta bli att ta upp ännu en tveksam diskussionspunkt: "Varför erkände ni inte den jugoslaviska socialistiska revolutionen när den ägde rum, utan först tre år senare?" Vi skulle kunna börja citera en del stycken som visar att vi åtminstone hade en aning om att något speciellt pågick i det landet före 1948 (trots den uppenbara bristen på information). Men vem är det som klagar: en medlem i en grupp som "upptäckte" att det hade upprättats "statskapitalism" i Sovjetunionen, inte tre utan mer än 20 år efter att det hade skett ...

18 I Algeriet stämmer det att den franska imperialismen inledde ett storskaligt kolonialt krig. Men detta går både att förklara med den utomordentliga betydelse som de franska investeringarna i den algeriska oljeindustrin hade – ojämförligt mycket större än de amerikanska imperialistiska investeringarna i Vietnam – och även och i synnerhet med den speciella innebörden för Frankrikes inrikespolitik som närvaron av en stor fransk minoritet av bosättare i landet hade, och som fick miljontals småborgare att vara rabiati fästa vid "*l'Algerie française*". Inget liknande finns i Vietnam vad gäller det amerikanska samhället.

19 Harmans anmärkning, att "i Vietnam har det stalinistiska ledarskapet redan två gånger visat sig oförmöget eller ovilligt att lösa den mest elementära borgerliga nationella uppgiften – nationell enhet – när möjligheter (!) för det fanns vid handen (1945 och 1954)", är en avskypvärd parodi på den historiska sanningen, ty det blandar fullständigt bort exakt vilka motståndarna till "nationell enhet" var. Det var inte på grund av att det vietnamesiska kommunistpartiet "underordnade" sig någon sorts "borgerligt" ledarskap (förmodligen Bao-Dai? Eller Diem?) eller ett ledarskap av Chiang Kai-sheks sort som nationell enhet inte förverkligades 1945 eller 1954, utan det berodde på en direkt utländsk invasion av en tio gånger starkare militärmakt (som senare stöddes av USA-imperialismen som var 100 gånger starkare). Ho Chi Minh förkunnade i själva verket självständighet i hela landet och försökte ena det, men drevs bort från städerna av överlägsna militära styrkor (och bara därför). Kanske Harman missade att berätta för Giap hur han 1945 kunde ha tagit "möjligheten" att besegra den franska armén, flottan och flygvapnet, dessutom med stöd från britterna och Chiang Kai-shek. Förmodligen var slaget vid Dien-Bien-Phu enkelt att organisera för veteranexperter som Harman, precis som det 1954 skulle ha varit att inleda ett öppet krig mot den amerikanska imperialismen utan att ge folk som hade stridit i 14 år ett andrum. Med samma oansvarighet kan man säga att freden i Brest-Litovsk visade bolsjevikernas "oförmåga eller ovillighet att lösa ens de mest elementära borgerliga nationella uppgifterna" i Ryssland. Harman borde skämmas över den sortens "argument" mot revolutionärer som med vapen i hand har kämpat längre mot imperialism och kapitalism än någon annan grupp i världen sedan den internationella arbetarrörelsen grundades.

dem i koncentrationsläger, och upphävde de jordbruksreformer som hade genomförts i de områden i Sydvietnam som hade befriats av Vietminh innan vapenvilan i Genève. Inbördeskriget rasade i årtal innan nordvietnameserna intervenerade. Den storskaliga imperialistiska interventionen ägde rum först när inbördeskriget var på randen att segra. Syftet var inte att införa ”nationellt förtryck” i Sydvietnam, utan *att förhindra att kapitalismen störtades där*. USA-imperialismen fruktade att ett sådant störtande skulle hota kapitalismen i hela Sydostasien, och stimulera en permanent revolution i ännu större skala. Detta och endast detta kan förklara den enorma investeringen av vapen, trupper och kapital för att stoppa den vietnamesiska revolutionen – och inte USA-imperialismens ”hat” mot nationell befrielsekamp, som den helt och hållet kunde gå med på (se Indonesien, Algeriet, etc.), så länge inte *kapitalismen* hotades.

Den fråga som Harman måste besvara är vilken klasskaraktär de styrkor har som är indragna i detta inbördeskrig. På ena sidan fanns godsägarna, ockrarna, Diems fascistiska byråkrater, kompradorerna, kulakerna, imperialisterna. Vilka stod på andra sidan? Bara de fattiga bönderna? Är de alltså förmögna att ensamma leda en centraliserad revolutionär kamp, inte bara mot en vacklande blandning halvfeodala godsherrar, utan till och med mot världens mäktigaste imperialistiska land? Hade alltså Trotskij så fel i att ”underskatta böndernas” förmåga till *självständig* politisk kamp? Eller fanns det trots allt också en arbetarklass och ett arbetarparti – otvivelaktigt ett byråkratiserat parti av stalinistiskt ursprung, men trots allt ett *arbetarparti* – som ledde dessa massor?

Harman anser det nödvändigt att också ta med ”fyrklassblocket” i diskussionen:

Det vore också intressant att se Mandel rättfärdiga sin egen utfästelse till teorin om den permanenta revolutionen, i ljuset av att kineserna innan de tog makten stod för, och FNL idag uttalat står för ”fyrklassblock”-politiken.²⁰

Marx lärde oss att inte döma folk utifrån vad de säger om sig själva utan utifrån vad de gör (utifrån deras objektiva roll i samhället). Mystifieraren Harman vänder nu upp och ner på denna lärdom. Bry er inte om att det kinesiska kommunistpartiet har exproprierat allt privat ägande av produktionsmedel från kapitalistklassen; att det har krossat deras stat och ekonomi och inte lämnat kvar ett enda regemente i deras armé. Det är oväsentligt. Eftersom det partiets ”uttalade politik” är ”fyrklassblocket”, så måste varje ärlig kapitalist anta att Chiang Kai-shek och hans bödlar än idag har makten i Beijing. Hur dum kan man bli?

En ”politik” är inte en uppsättning ord på ett papper, utan en linje man följer i handling. ”Fyrklassblocket” betydde att underordna kommunistpartiet under Guomindang, att underordna arbetarna under den borgerliga armén (som skyndade sig att avvärpa och döda arbetarna), att vägra att röra godsägarnas, stadskapitalisternas och de rika böndernas egendom på landsbygden av rädsla för att ”förarga” (den borgerliga) armén.

Det fanns vissa formella likheter mellan Maos linje mellan 1937 och 1946 och den katastrofala linje som det kinesiska kommunistpartiet drev mellan 1925 och 1937, även om det redan innan 1946 fanns en grundläggande skillnad: istället för att avvärpa sina egna trupper höll han dem oberoende från den borgerliga armén, som om och om igen försökte krossa dem militärt, *och misslyckades*. I städerna var likheten troligen mer än formell, även om den japanska imperialistiska ockupationen förde in en komplicerande (och fördunklande) faktor.

²⁰ Harman, *op cit.*, s 13.

Men efter 1946 inträdde en definitiv förändring, i huvudsak under trycket från ett enormt uppror bland fattigbönder och halvproletariatet på landsbygden i norra Kina. Inför detta uppror – och en förnyad militär offensiv mot honom från Chiang Kai-sheks trupper – gjorde Mao nu en avgörande vändning för att samordna och centralisera en bonderevolution över hela landet, krossa den borgerliga armén och erövra makten i städerna, och efter att ha erövat städerna krossa det kapitalistiska ägandet (förvisso med en viss fördröjning, men inte ens bolsjevikerna nationaliserade industrin omedelbart efter maktövertagandet, och hade avsett att göra det ännu senare än det faktiskt ägde rum). Att sätta likhetstecken ("uttalad fyrklassblock-politik") mellan att fullständigt underordna kommunistpartiet under Guomindang, och att krossa Guomindangs makt med hjälp av en enorm folkslig revolution under ledning av ett byråkratiserat arbetarparti (om ni så önskar en byråkratiskt deformerad revolution) är en "teoretisk" akrobatakt som Harman verkligen kan vara stolt över.

Vi poängterade att Kidrons slutsatser om utvecklingen i de koloniala och halvkoloniala länderna var ren mensjevism – och härrörde från den mensjevikiska teorin att det i Ryssland – "under trycket från världsmarknaden" – bara var möjligt med kapitalism. Efter att ha svält "statskapitalismens" mensjevikiska utgångspunkt, tvingas Harman nu att säga B efter att ha sagt A. *Han har inte bara anammat mensjevismen, utan antar nu också alltmer av dess stalinistiska biprodukter.* Vi har redan sett hur hans tolkning av den sovjetiska industrialiseringen bara är en upprepning av stalinismens klassiska ursäktande teorier: "Utan Stalin ingen effektiv vapenindustri i Sovjetunionen." Nu antar Harman en annan stalinistisk "teori": teorin om "småborgerliga" stater, varken arbetarstater eller borgerliga stater, varken proletariats diktatur eller borgarklassens diktatur, varken fisk eller fågel. Denna anmärkningsvärda revidering av marxismen har upphöjt till en dogm av ... SUKP:s officiella program under Chrusjtjov. Och på vilket annat sätt än med denna stalinistiska formulering om "nationell demokrati" kan man sammanfatta Harmans definition av Kina, Vietnam, Kuba, Jugoslavien, Nordkorea, som stater med "en småbourgeoisie som försöker omvandla sig till en kapitalistisk klass"?²¹

Eftersom de jugoslaviska, kinesiska, vietnamesiska, koreanska revolutionerna är deformerade socialistiska revolutioner (dvs. ledd av byråkratiskt deformerade arbetarpartier), föredrar vi att inte kalla de partier som ledde dessa revolutioner för "stalinistiska" partier. För oss är stalinismen en i huvudsak konservativ ideologi inom det härskande byråkratiska skiktet i Sovjetunionen, som historiskt har förbundit sig till *status quo* (att dess makt och privilegier i slutet av Andra världskriget utvidgades till länderna i Östeuropa, försvagade inte utan stärkte det historiska *status quo*, ty det "betalades" genom försöket att hindra störtande av kapitalismen i Västeuropa och på många andra ställen, inklusive Kina), och de stalinistiska partierna är partier som underordnar arbetarklassens intressen i sina egna länder under den sovjetiska byråkratins diplomatiska intressen. Därför har de historiskt agerat som stöttepelare för det kapitalistiska systemet i sina länder.²²

Givetvis är de kinesiska, vietnamesiska, koreanska, jugoslaviska kommunistpartierna partier av stalinistiskt ursprung. Många sidor hos deras ideologi, inre struktur och inställning till massorna,

21 En klass som "försöker omvandla sig" (*sic*) till en annan klass är förvisso en djärv "förnyelse" inom ramen för den historiska materialismen.

22 "Den viktigaste anklagelsen Fjärde Internationals för fram mot proletariats traditionella organisationer är att de inte vill skilja sig från bourgeoisins halvt förruttnade politiska lik", skriver Trotskij i [Övergångsprogrammet](#) (s 26).

ärvdes från stalinismen. Men även om dessa sidor är viktiga, och även om de har negativa konsekvenser för världsrevolutionen och för att inleda processen att bygga ett socialistiskt samhälle i sina länder – och mot vilka vi för en oförsonlig kamp – så är de inte den avgörande faktorn för att avgöra deras samhällseliga karaktär. Avgörande är tvärtom det faktum, att de när störtandet av kapitalismen ställdes på dagordningen *ledde* detta störtande, om än i en deformerad och fördärvad form, istället för att *hindra* det. För att göra det var de tvungna att bryta med regeln att underordna sig under byråkratin i Kreml, de var tvungna att trotsa Stalins order och instruktioner, och åtminstone i praktiken kasta en del av den stalinistiska teorins grundläggande lärosatser överbord.

Att säga att det kinesiska kommunistpartiet är samma sorts parti som det indonesiska, det jugoslaviska kommunistpartiet samma som det grekiska, det vietnamesiska kommunistpartiet samma som det franska – att med andra ord säga att det inte finns någon ”grundläggande” skillnad mellan att krossa kapitalismen och att försvara den! – är att kasta överbord alla objektiva bedömningskriterier till förmån för delvisa motsvarigheter.²³ Att säga att ”stalinismen” har varit förmögen att störta kapitalismen i världens folkrikaste land är definitivt att ge Stalin alldeles för mycket ära!

Eftersom de jugoslaviska, kinesiska, koreanska, vietnamesiska, kubanska revolutionerna var deformerade socialistiska revolutioner (den kubanska minst byråkratiserad och deformerad av alla, ty den leddes av revolutionära krafter som inte hade sitt ursprung i en stalinistisk ideologi eller organisation), så är de en väsentlig del av den världsrevolutionära process som inleddes i oktober 1917 – om än under oförutsedda och speciella former. Deras seger har inneburit svåra nederlag för världskapitalismen och imperialismen. Den har stärkt och inte försvagat den internationella revolutionära förtruppen, inklusive den del av förtruppen som medvetet kämpar för världsrevolutionen och för arbetarstater under en arbetarförvaltning med hjälp av fritt valda arbetarråd (samma sak kan förvisso inte sägas om Stalins seger i Sovjetunionen). Den har försvagat stalinismen i Sovjetunionen och inte stärkt den, och minskat dess stryppgrepp om den internationella arbetarrörelsen. Den har fördjupat både kapitalismens och sovjetbyråkratins kris, och har skapat mer gynnsamma förhållanden för att utvidga den världsrevolutionära processen till de industrialiserade länderna i Västeuropa. Denna logik – och därmed allt som har hänt med världsrevolutionen under det senaste decenniet – är obegriplig om man övertygas av ”statskapitalismens” mystifieringar. Den blir bara begriplig med hjälp av Trotskijs teori om stalinismen och sovjetbyråkratin.

Se även:

E Mandel: [*En teori som inte klarade av att prövas av fakta*](#), artikel från 1990.

23 De shachtmanitiska anhängarna till teorin om en ”ny byråkratisk klass” försökte åtminstone vara mer konsekventa. De såg i *alla* kommunistiska partier en ”instinktiv drift” att upprätta sig som en ny ”fascistliknande” härskande klass. Kalla kriget har fällt sin dom – och shachtmanismen har försvunnit under dess vågor i ett hav av åtlöje och överlöparbeteende – och visar hur felaktig den förutsägelsen var. Men varför är en del kommunistpartier bara ”nyreformistiska” (dvs. underdåniga mot privatkapitalismen) som det brittiska kommunistpartiet troligen är i *International Socialisms* ögon (precis som de franska, italienska, grekiska, spanska, indonesiska, brasilianska kommunistpartierna, och listan kan utsträckas hur långt man vill), medan bara några få andra ”försöker omvandla sig till ny härskande klass”? Och om denna skillnad finns, vad är det då för vits med att definiera båda sortens partier med samma beteckning?